

Gweithwyr ymhlith plant – mae ar ein heglwysi eich angen CHI!

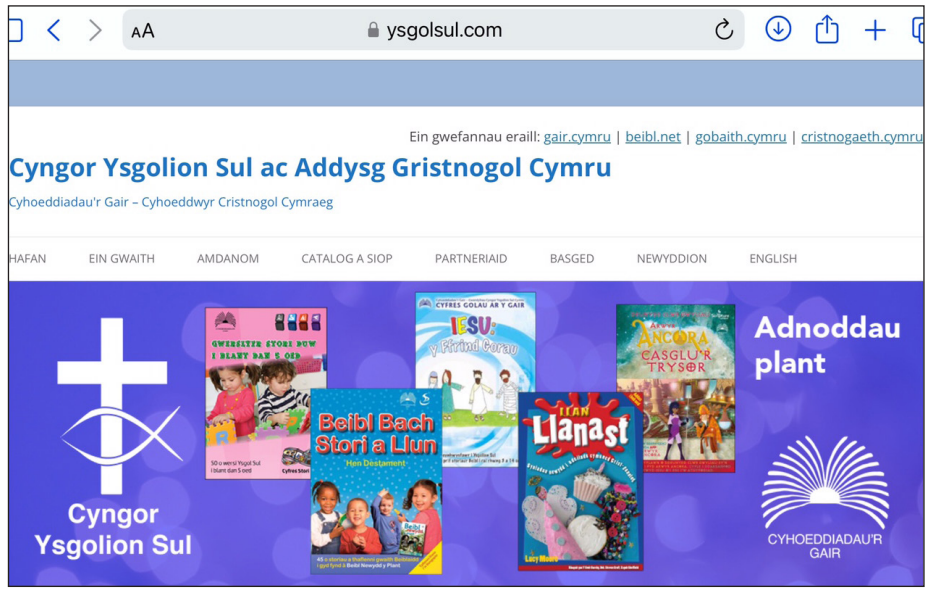
Ymateb i argyfwng

Dros y pum mlynedd diwethaf daeth llawer o waith plant yn ein heglwysi i ben. Bydd ardaloedd cyfan bellach heb ysgol Sul neu glwb plant, a neb yn ymweld ag ysgolion i arwain gwasanaethau neu gynllun Agor y Llyfr. Mae sawl teulu wedi cysylltu â ni yn dweud eu bod yn profi cryn anhawster yn aml i ddod o hyd i eglwys sy'n cynnig darpariaeth i deuluoedd.

Ond erys y ffaith bod ein cymunedau ar y cyfan yn llefydd sy'n llawn plant o hyd, ac yn aml nid prinder plant a welir, ond prinder arweinwyr. Wedi cyfnod y clo bu i lawer o athrawon ac arweinwyr ymddeol o waith yr ysgol Sul, ac erbyn hyn tystia llawer o ardaloedd nad oes neb ar gael i barhau â'r gwaith. Bellach, nid oes gan 95% o blant Cymru gysylltiad real ag eglwys, a heb do newydd o bobl sy'n barod i ymroi i'w haddysgu am y ffydd a'r cefndir Beiblaidd bydd y ffigur yma'n cynyddu.

Hyfforddiant a chefnogaeth ar gael

Dros y ddwy flynedd ddiwethaf mae grŵp o enwadau a sefydliadau ar hyd a lled Prydain, gan gynnwys y Cyngor Ysgolion Sul, wedi bod yn gweithio ar gwrs newydd er mwyn hyfforddi, ysbrydoli ac arfogi'r don nesaf o weithwyr plant yn ein heglwysi. Efallai y bydd rhai ohonoch yn dwyn i gof gynlluniau hyfforddiant

Caleidosgob (a gyhoeddwyd yn 1992) a Dal d'afal (a gyhoeddwyd yn 2007), a fu'n fodd i gynnig hyfforddiant i weithwyr plant dros gyfnod o 30 mlynedd. Fodd bynnag, cafwyd sawl newid a datblygiad dros y cyfnod hwnnw, a gwelwyd yr angen am gynllun newydd.

Hanfodion gweithio gyda phlant

Erbyn mis Medi eleni bydd cwrs newydd ar gael. Cwrs digidol ar-lein fydd hwn, wedi ei ddatblygu gan Theology X, sydd wedi ei leoli yng ngholeg Cliff yn Swydd Derby, dan nawdd yr Eglwys Fethodistaidd. Bydd hwn yn gwrs 10 modiwl y gall unigolyn ei wneud yn ei amser ei hun, neu mae'n bosib gweithio dros Zoom fel rhan o grŵp o dan arweiniad hwylysydd. Er mai yn Saesneg yn unig y mae'r cwrs ar gael y tro yma, bydd modd gweithio gyda grwpiau Cymraeg dros Zoom, lle byddai cyfle i drafod cwestiynau dros y we.

Bydd dau gwrs newydd ar gael, fel Essential Children's Ministry, a fydd yn cael ei lansio fis Medi 2024, ac yna Essential Family Ministry, a fydd yn cael

ei lansio fis Medi 2025. Dyma gyfle gwyh i gynnig hyfforddiant gwerth chweil i baratoi criw o weithwyr newydd ar gyfer y dyfodol, neu efallai i ysbrydoli rhai sydd eisoes yn rhan o'r gwaith. Gellid ei drefnu ar lefel enwadol neu'n rhanbarthol yn gydenwadol – efallai fel project gofalaethol neu fel Cyfundeb / Cymanfa / Henaduriaeth.

Cefnogaeth mewn adnoddau

Ni fu cyfnod yn ein hanes lle bu cymaint o ddewis ar gael ar gyfer gweinidogaethu ymhlith plant. Mae digonedd o werslyfrau a Beiblau gweithgaredd ar gael, digon o adnoddau am ddim ar y we, a digon o gynlluniau gwahanol sy'n fentrus a chyffrous. Ond, er mwyn i'r rhain lwyddo'n lleol, rhaid wrth bobl sy'n barod i fentro ac sy'n barod i ddatblygu sgiliau newydd. Tybed a yw Duw yn eich galw chi? Mae'n alwedigaeth arbennig, a braint aruthrol yw plannu hadau ym mywydau pobl ifanc. Cewch mwy o wybodaeth am y cyfan ar wefan www.ysgolsul.com.

Aled Davies

Gŵr o flaen ei amser – R. J. Derfel (1824–1905)

Ganed Robert Jones (ei enw gwreiddiol) ar 24 Gorffennaf 1824, ddau gan mlynedd yn ôl, yn y Foty, Llandderfel, Meirionnydd. Wedi treulio cyfnod yn chwilio am waith a chrwydro tipyn, ymgartrefodd ym Manceinion. Dyma pryd y mabwysiodd cyfenw 'Derfel'.

Cafodd swydd fel trafaeliwr masnachol ym Manceinion a gogledd Cymru. Roedd yn bregethwr gyda'r Bedyddwyr ond mae'n debyg iddo gollu ei ffydd i raddau helaeth tua 1865. Bryd hynny, daeth dan ddylanwad gwleidyddol Robert Owen o'r Drenewydd a'i syniadau cydweithredol a chymdeithasol ac yn ddiweddarach dylanwadwyd arno gan feddylwyr sosialaidd a seciwlar.

Roedd yn fardd, ac ysgrifennodd a chyhoeddodd lawer. Yn Gymro gwladgarol, roedd yr iaith Gymraeg yn bwysig iawn iddo. Roedd yn un o'r rhai cynharaf i ysgrifennu am sosialaeth drwy'r Gymraeg. Ef hefyd fathodd y term 'Brad y Llyfrau Gleision' am yr adroddiad ar gyflwr addysg yng Nghymru a gomisiynwyd gan senedd San Steffan ac a gyhoeddwyd yn 1847. Agorodd siop lyfrau ym Manceinion (gyda gwasg ynghlwm wrthi) wedi iddo orffen fel trafaeliwr, gan ddarparu'n arbennig ar

gyfer y Cymry ond, yn anffodus, ni fu'r fasnach lyfrau'n llwyddiant.

Mae ei gyfrol *Traethodau ac Areithiau* (1864) yn dangos ei sêl wladgarol. Ynndi, mae'n galw am 'argraffwasg i gyhoeddi llyfrau Cymraeg', dau goleg, un yn y gogledd a'r llall yn y de lle byddai pynciau'n cael eu dysgu trwy'r Gymraeg, llyfrgell ym mhob pentref yng Nghymru, amgueddfa genedlaethol fyddai hefyd yn gweithredu fel llyfrgell genedlaethol, ac 'arsyllfa seryddol ar fryniau Meirionnydd'. Roedd yn frwd iawn yn ogystal dros achosion blaengar fel addysg i ferched. Gŵr o flaen ei amser yn sicr!

Daw Andrew Green, Cyn-lyfrgellydd y Llyfrgell Genedlaethol, i'r casgliad mewn [erthygl](#) amdano yn 2022 nad yw 'wedi derbyn digon o glod am ei ymrwymiad i Gymru ac i'r iaith Gymraeg, neu am ei ddyfeisgarwch cymdeithasol, yn arbennig fel ysgogydd o sefydliadau cenedlaethol fel llyfrgelloedd'. Mae'n ychwanegu ei bod yn 'drueni nad oes bywgraffiad modern ohono' gan ei fod yn haeddu cael ei gofio.

Bu farw 17 Rhagfyr 1905 ym Manceinion, lle treuliodd weddill ei oes ar ôl symud yno.

Mae tri emyn o'i eiddo yn *Caneuon Ffydd* (206, 234, 809) a dyma ddyfynnu pennill o un ohonynt (234) yma. Mae'n siŵr bod y pennill hwn, fel gweddill yr emyn yn wir, yn adlewyrchu dyhead pob un ohonom y dyddiau hyn. 'Fel dyddiau'r nefoedd ar y ddaear' oedd teitl yr emyn yn y *Caniedydd Cynulleidfaol*, lle cafodd ei gyhoeddi am y tro cyntaf.

Llefara, lôr, nes clywo pawb
dy awdurdodol lais,
a dyro iddynt ras i wneud
yn ôl dy ddwyfol gais.

Alun Charles

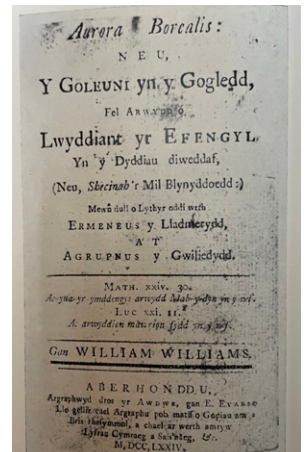
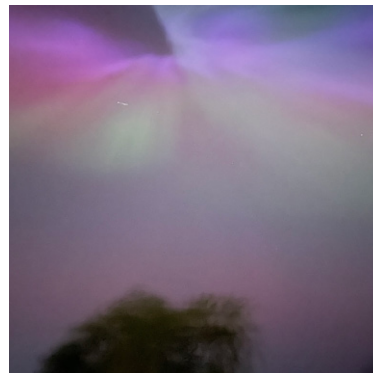
(O *Papur y Priordy*, Gorffennaf/Awst 2024)

Goleuadau'r Gogledd ac ymweliad â Phantycelyn

A welsoch chi Oleuadau'r Gogledd ar Fai 10fed? Neu oeddech chi yn eich gwla'u yn cysgu'n sownd? Bu'n brofiad bythgofiadwy i mi gael gweld y lliwiau'n dawnsio yn y nen mor dawel a gosgeiddig. Fe welodd Williams Pantycelyn yr un peth yn 1774, 250 o flynyddoedd yn ôl, a rhyfeddu yr un fath. Wyddai o ddim yn iawn beth oedd eu hachos, ond fe'u gwelodd yn arwydd o fendith Duw ar y gwaith o rannu'r Efengyl dros y deugain mlynedd ers y Diwygiad Mawr oedd wedi ymledu dros lawer o wledydd Ewrop a Gogledd America. Fe'i gwelodd hefyd fel arwydd o fendith Duw yn parhau ar ei waith i'r dyfodol ac o lwyddiant i'r eglwys yn y blynyddoedd i ddod.

Braint fawr yn ystod ein hencil o'r ofalaeth a Henaduriaeth y Gogledd-ddwyrain i Drefeca eleni ym mis Mehefin oedd cael galw yn ffermdy Pantycelyn, ger Llanymddyfri. Tra oeddem ni yn y gegin yn derbyn croeso gan Mr a Mrs Williams a'r teulu, fe ddarllenwyd y disgrifiad hwnnw o'r hyn a welodd William Williams y noson honno wrth gael ei dynnu allan o'r tŷ i'r buarth i weld Goleuadau'r Gogledd yn yr union fan 250 mlynedd ynghynt.

Yn ogystal â Phantycelyn, fe gawsom ymweld â chartref Thomas Jones, y cenhadwr cyntaf i Gogledd-ddwyrain India, ym Melin Lliffior, ger Aberriw, cartref arall sydd â theulu croesawgar ac yn barod bob amser i groesawu ymwelwyr. Ar ein ffordd i Llanymddyfri cawsom alw heibio Cilmeri, lle lladdwyd ein Llyw Olaf. Yr un oedd y croeso gan y Ficer Paul Pritchard yn eglwys Llanfair ar y Bryn, lle mae bedd Williams, a chan Patrick Thomas yn y capel coffa iddo yn Llanymddyfri. Cawsom groeso brwd a chyfforddus iawn

yng Ngholeg Trefeca a blas ar hanes dechreuadau ein heglwys yn nyddiau Howell Harris gan Teresa a Wayne Adams.

Mae digon i'w weld yn yr ardal hyfryd hon, ac edrychwn ymlaen at encil eto yn Nhrefeca yn y dyfodol.

Huw Powell-Davies

O'r byd a'r betws

Yn ystod rali enfawr y Gweriniaethwyr yn yr Unol Daleithiau, saethwyd at Donald Trump, a thrawodd elfen o'r fwled ei glust, gan achosi tipyn o waedu. Yn yr un ymosodiad saethwyd dyn a safai yn ymyl y cyn-arlywydd yn farw, a niweidiwyd eraill. Yn ddiweddarach yn yr ymgyrch, hawliodd Mr Trump na ddylai fod yn fyw, ond diolchodd fod Duw o'i blaid drwy ei arbed. Ar y llaw arall, gadawodd y cwestiwn 'A oedd Duw o blaid y sawl a fu farw?' heb fawr o ddilyniant. Ynghanol rhethreg yr araith, manteisiodd ar y sefyllfa, heb ystyried goblygiadau'r sylw. Wrth ledu'r cwestiwn ymhellach, a fydd unrhyw un am ddadlau fod popeth sy'n digwydd, yn digwydd am mai dyna yw ewyllys Duw? Prin y byddai llawer o ddiwinyddion am ddadlau felly.

Ychydig wythnosau ynghynt, holwyd yr Arlywydd Joe Biden a fyddai'n barod i ystyried peidio â sefyll fel ymgeisydd y blaid Ddemocrataidd, oherwydd ei berfformiad tila o flaen y camera mewn dadl gyda Mr Trump. Ymddangosodd yn ffwnrus ar achlysuron eraill hefyd, a hawliodd yr Arlywydd mai dim ond allai ei rwystro. Bellach, penderfynodd yr Arlywydd mai dal 'nôl rhag derbyn yr enwebiad oedd y cam doethaf iddo, a byddwn yn clywed yn fuan beth fydd penderfyniad cynhadledd y Democratiaid wrth enwebu eu hymgeisydd newydd. Peth peryglus yw cymysgu datganiadau crefyddol am ymyrraeth Duw mewn sefyllfaoedd a berthyn i'r byd hwn. Ni fyddem am wadu gallu Duw i wneud unrhyw beth, gan ei fod wedi caniatáu i bobl arfer eu rhyddid i wneud penderfyniadau a derbyn y cyfrifoldebau.

Magwyd Donald Trump mewn eglwys Bresbyteriaidd, ac yn ddiweddarach bu'n gysylltiedig ag Eglwys Marble Collegiate, cynulleidfa sydd ar ochr dde'r sbectrwm ddiwinyddol yn yr Unol Daleithiau. Erbyn diwedd ei gyfnod yn y Tŷ Gwyn, dyfynnwyd Mr Trump yn dweud nad oedd uniaethu ag unrhyw enwad

Protestannaidd. Nodir bod Mr Biden wedi ei fagu fel pabydd, ac mae'n addoli'n selog gyda'r Eglwys Gatholig. Soniodd Mr Sunak, cyn-Brif Weinidog Prydain, yn achlysurol am ei hunaniaeth Sicaidd, tra mae Mr Drakeford a Syr Keir Starmer yn galw eu hunain yn ddyneiddwyr, heb argyhoeddiadau ysbrydol. Nodwyd bod pymtheg o aelodau'r Senedd yng Nghaerdydd yn ddiagoniaid mewn eglwysi, a mwy sy'n Gristnogion yn eu plith, a'u bod yn cynnal cyrddau gweddi trawsbleidiol yn gyson.

Prin fod lle mewn erthygl yn *Cenn@d* i drafod perthynas crefydd a gwleidyddiaeth, ond dros y ganrif ddiwethaf, gwyddom am ddylanwad crefyddwyr ar feddwl llywodraethau Mwslemaidd. Hefyd, nid oes trafodaeth agored yn Israel ar ddylanwad yr offeiriaid Iddewig ar bolisiau'r llywodraeth mewn perthynas â'r rhyfel yn erbyn y Palestinaid. Pan weddiwn am heddwoch yn ein byd, beth yn union rydym yn gofyn i Dduw ei wneud? Ai ymyrryd mewn ffordd ddramatig neu ddylanwadu ar y cyrff eglwysig yn Rwsia ac Wcráin i ddarganfod eu llais, a herio'r rhai sydd mewn swyddi canolog mewn llywodraethau cenedlaethol? Pan fydd yr Archdderwydd yn gofyn 'A oes heddwoch?', cyn coroni neu gadeirio'r bardd buddugol, bydd yn gofyn am ganiatâd unfrydol y gynulleidfa i hynny ddigwydd. Sut mae deall erfyniad am heddwoch ar wefus y gweddiwr, a phwy neu beth sy'n mynd i wireddu'r dyhead didwyll a difrifol hwn?

Denzil John

 radio cymru

Caniadaeth y Cysegr

Sul, 18 Awst, am 7:30yb a 16:30yp

Rhaglen o ganu cynulleidfaol

Oedfa Radio Cymru

Sul, 18 Awst, am 12yp

Oedfa dan ofal Eryl Parry, Llangelynnin

Lansio cyfrol newydd ar weddi

Fel rhan o ddatliadau Undeb Bedyddwyr Cymru yng Nghroes-goch lansiwyd y gyfrol *Sut i Weddio*, sef addasiad Meirion Morris o gyfrol Pete Grieg *How to Pray*. Gweledigaeth Geraint Morse oedd cyhoeddi'r gyfrol yn y Gymraeg, a diolch i noddwr hael fe wireddwyd ei freuddwyd. Cyhoeddwyd y gyfrol gan Gyhoeddiadau'r Gair, ac mae ar gael yn y siopau am £12.99.

Lansio dwy gyfrol o waith Noel Davies

Fel rhan o ddatliadau cynhadledd flynyddol Undeb yr Annibynwyr Cymraeg a gynhaliwyd yn Nhreforest yn ddiweddar, lansiwyd dwy gyfrol wreiddiol gan y Parch Noel Davies. Mae *Ambell Gam drwy'r Flwyddyn* yn gasgliad o anerchiadau ac emynau gwreiddiol o waith yr awdur, tra mae *Gair yn ei Bryd* yn gasgliad o'i erthyglau a gyhoeddwyd yn *Y Tyst* ar hyn y blynnyddoedd. Cyhoeddwyd y ddwy gyfrol gan Gyhoeddiadau'r Gair, ac maent ar gael o'ch siop Gymraeg leol. Cyflwynwyd copïau i'r awdur gan Jeff Williams a Dyfrig Rees, ac mae Aled Davies hefyd yn y llun.

Sioe Fawr y Cardis – bwrlwm gweithgaredd yr eglwysi dan nawdd Cytûn

Yn ôl yr arfer, roedd presenoldeb yr eglwysi yn amlwg ar faes y Sioe Fawr yn Llanelwedd yn ddiweddar, a hynny drwy ymroddiad y tîm o gaplaniaid oedd yn cerdded maes y sioe o fore tan nos yn cyfarfod ac yn sgwrsio â phobl. Yn ogystal â hynny, roedd gan Cytûn eu stondin arferol yn dystiolaeth o waith yr eglwysi. Braff cofio hefyd fod y sioe yn dechrau ag oedfa yn y dref, ac yn dilyn hynny Cymanfa Ganu Moliant y Maes yn y sied ddefaid. Dyma bigion o'r hyn a ddigwyddodd ar y maes eleni.

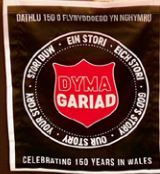
Moliant y Maes yng ngofal côr o bobl oedd wedi dod ynghyd o wahanol ardaloedd Ceredigion. Braff oedd gweld y sied dan ei sang gyda nifer yn sefyll o gwmpas yr ymylon

Band Byddin yr Iachawdwriaeth yn arwain yr addoliad ar y bore Mawrth

Arddangosfa 'Beibl mewn Gwlân' gan Fyddin yr Iachawdwriaeth fel rhan o'i dathliadau i nodi 150 mlynedd o weithio yng Nghymru

Cynan Llwyd, Ysgrifennydd Cyffredinol newydd Cytûn yn arwain yr oedfa fore lau

Yr Esgob Dorrien Davies yn arwain oedfa bore Mercher, a'r ficer, Tim Williams, yn cymryd seibiant o'i waith fel caplan ar y maes

Bwrlwm yn y babell: gwaith plant yn y blaen ac oedolion yn mwynhau paned a sgwrs yn y cefn

Delyth Wyn a Gethin Rhys yn cael sgwrs ddifyr gyda chaplan y fyddin, oedd wedi ei lleoli yn Aberhonddu

Y gynulleidfa o flaen y babell yn ystod oedfa'r bore

Aled Davies a Gethin Rhys yn croesawu Peredur Owen Griffiths, AS, i mewn i'r babell – yntau wedi bod yn gyfrifol am drefnu'r babell yn y gorffennol. Daeth nifer o Aelodau'r Senedd a'r Llywodraeth i'n gweld yn ystod yr wythnos.

Cyhoeddir *Cenn@d* ar y cyd gan Eglwys Bresbyteriaidd Cymru ac Undeb Bedyddwyr Cymru. Oni nodir yn wahanol, nid yw barn cyfranwyr *Cenn@d* yn cynrychioli barn swyddogol Eglwys Bresbyteriaidd Cymru nac Undeb Bedyddwyr Cymru. Gallwch anfon eich cyfraniadau / gohebiaethau / ymholiadau at: huw@cennad.cymru | aled@ysgolsul.com